

ՍՈՒՐԲ ԳՐԱԿԱՆ**ՏԵԼԻՉԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ****Ե.****Ս. ԳԻՐՔ ԵՒ ԲԱԲԵԼՈՆ**

- 8) Երբ վերջապես Բէլը եկաւ,
 9) նաւը տեսաւ, բարկացաւ Բէլ,
 10) զայրացաւ Իկիկի¹ աստուածներու դէմ.
 11) ո՞վ խուսափեցաւ կենդանի արարածներէն,
 11ա) «Կ'երդնում, ո՛չ մէկ մարդ ողջ պիտի չմնայ»:
 12) Նինիպ խօսիլ սկսաւ եւ ըսաւ,
 12ա) ան ըսաւ Բէլ դիւցազնին.
 13) «Ո՞վ բացի էաէն այդպիսի գործերու կը ձեռնարկէ,
 14) էա գիտէ բոլոր հնարամտութիւնները»:
 15) էա խօսիլ սկսաւ եւ ըսաւ,
 15ա) ան ըսաւ Բէլ դիւցազնին,
 16) «Ով արի Բէլ, խելահասդ աստուածներէն,
 17) որովհետեւ չմտածեցիր, ջրհեղեղ յարուցիր.
 18) մեղաւորին իր պատիժը տո՛ւր իր մեղքին համար,
 18ա) ոճրագործը դատապարտէ՛ իր ոճիրին համար,
 19) բայց (անմեղը) պէտք չէ մեռնի եւայլն. (Թերի)
 20) ինչո՞ւ ջրհեղեղ յարուցիր.
 21) Թո՛ղ առիւծ մը գար եւ մարդերը քիչցընէր,
 22) Բայց ինչո՞ւ ջրհեղեղ ըրիր.
 22ա) Թո՛ղ վագր մը գար եւ մարդիկը քիչցընէր.
 23) Բայց ինչո՞ւ դուն ջրհեղեղ ըրիր,
 23ա) Թո՛ղ սով մը գար եւ երկիրը (աւերէր),
 24) Բայց դուն ինչո՞ւ ջրհեղեղ ըրիր.
 25) Թո՛ղ ներկալ (= ժանտախտ) գար եւ երկիրը զարնէր.
 26) Ես մեծ աստուածներու խորհուրդը չմատնեցի.
 27) Ադրա-խազիսին ես երազել տուի եւ այս իմացաւ ան աստուածներու խորհուրդը»:
 28) Երբ խելքի եկաւ
 29) Բէլ բարձրացաւ նաւին վրայ:
 30) Ան իմ ձեռքս բռնեց, զիս վեր տարաւ
 31) իմ կինս ալ վեր բերաւ եւ նստեցուց իմ քովս,
 32) անիկա շօշափեց մեզ. մեր մէջ մտաւ եւ օրհնեց մեզ.
 33) «Ուղ-նաբիշղի առաջ մարդ էր
 34) այսուհետեւ Ուղ-նաբիշղի եւ իր ամուսինը պիտի յարգուին մեզ՝ աստուածներու նման,
 35) Ուղ-նաբիշղի պիտի բնակի հեռու տեղ մը, գետերու բերնին քով»:
 36) Զիս բերին հեռու տեղ եւ գետերու բերանին մօտ բնակեցնել տուին:

¹ Իկիկի կը կոչուին գերագոյն աստուածները, իսկ Անունմաֆի՝ անոնցմէ ստորադասները:

Այս բնագիրը, զոր մենք ամբողջովին յառաջ բերինք հայերէնի թարգմանելով, որքան որ մեզ յայտնի է, ինչպէս վերն ալ ըսուեցաւ - Կիլկամէշի վէպէն առնուած է, որ ամբողջովին գտնուած է Ասուր-պանի-բալի մատենադարանին մէջ: Զրհեղելի աւանդութիւնը քանի մը տեսակ խմբագրութիւններ ունեցած է Բաբելացոց քով: Ամէն բանաստեղծ ըստ իր երեւակայութեան թռիչքին կրնար փոփոխութեան ենթարկել վէպս. որովհետեւ ասոնցմէ եւ ո՛չ մէկը կանոնական հանգամանք մը ստացաւ: Այսպէս պզտիկ բայց վերոյիշեալ բնագրէն քիչ մը տարբերող կարճ եւ թերի հատուած մ'ալ հրատարակեց իմ բաբելոներէնի Ա. ուսուցչապէտս՝ Մայսներ², զոր աւելորդ կը համարիմ բառացի թարգմանութեամբ առաջ բերել, ընդհանուր առմամբ նախորդին նման եւ միայն 17 կիսկատար տողերէ բաղկացած ըլլալուն համար:

Բուն բաբելոներէն ջրհեղեղի պատմութիւնը առաջ բերելէ ետք, ներկայացնենք այժմ Պերոսոսի ջրհեղեղի պատմութիւնը, որ մեզ համար կրկին տեսակէտներէն հետաքրքրական է: Ահաւասիկ անոր յունարէն բնագրի թարգմանութիւնը:

Բաբելացիներու ջրհեղեղի պատմութիւնը ըստ Պերոսոսի.

«Նոյն Աղեքսանդր (Բազմավէպ) կը պատմէ ըստ քաղղէական գրութեան... Արտադոսի մահէն ետք կառավարեց Քսիսութրոս³ 18 սար⁴: Ասոր օրով մեծ ջրհեղեղ մը տեղի ունեցաւ: Անոր պատմութիւնը հետեւեալն է: Քրոնոս երեւաց Քսիսութրոսին եւ ըսաւ անոր, որ Դայզիոսի 15-ին (լուսնի լրումին գիշերը) մարդկութիւնը ջրհեղեղով պիտի ոչնչանայ: Այս պատճառով անոր հրամայեց գրի առնել իրերու սկիզբը մէջն ու վերջը եւ թաղել զանոնք Սիբբար քաղաքին մէջ, ապա նաւ մը շինելով ազգականներով եւ բարեկամներով մէջը մտնել: Նոյնպէս պաշար առնել եւ կենդանիներ, թռչուններ, շորքոտանիներ տանիլ անոր մէջ եւ ամէն ինչ հոգալով մեկնիլ: Եթէ սակայն մէկը անոր հարցնէ թէ ո՞ւր կ'երթայ, պատասխանել. «Աստուածներուն, մարդերու երջանկութեան համար խնդիրք ընելու»: Քսիսութրոս հնազանդեցաւ եւ 5 ասպարէզ երկարութեամբ նաւ մը շինեց, որ երկու ասպարէզ լայնութիւն ունէր (ըստ հայերէնի 15 ասպարէզ էր երկարութիւնը): Ասկէ ետք ան բոլոր հրամայուածը կատարեց եւ կին ու մանուկ, ինչպէս եւ բոլոր իր մերձաւորները ներս առաւ:

Երբ սակայն ջրհեղեղը եկաւ ու դադրեցաւ, այն ատեն ան քանի մը թռչուններ արձակեց: Ասոնք սակայն նստելու տեղ չգտան եւ այս պատճառով նաւ վերադարձան: Ասկէ քանի մը օր ետքը ան զանոնք կրկին արձակեց եւ անոնք վերադարձան ցեխոտ ոտքերով: Երբ ան զանոնք երրորդ անգամ արձակեց, անոնք նաւ չվերադարձան այլ եւս: Քսիսութրոս ասկէ կը հետեւցնէ, որ երկիրը ջուրէն դուրս ցայտած է: Ասոր համար ան իր նաւի տախտակներէն քանի մը հատը կը փրցնէ եւ կը տեսնէ, որ նաւը լեռան մը վրայ նստած է: Անկէ ետք ա՛ն իր կնոջ, աղջկան եւ նաւավարին հետ դուրս կ'ելլէ եւ կ'երկրպագէ ու զոհի սեղան մը կը շինէ: Ասոր վրայ աստուածներուն զոհելէն ետք, անիկա վերոյիշեալ անձերով անյայտ կ'ըլլայ: Նաւին մէջ մնացածներն ալ երբ կը տեսնեն, որ Քսիսութրոս իւրայիններուն հետ ալ չվերադառնար, իրենք ալ դուրս կ'ելլեն եւ կը փնտռեն զայն իր անունն կանչելով: Թէպէտ ան այլեւս չերեւիր անոնց, բայց անոնք երկինքէ ձայն մը կը լսեն, որ իրենց կը պատուիրէ աստուածավախ ըլլալ. որովհետեւ ինք ալ իր երկիւղածութեան պատճառով այժմ աստուածներուն բնակակից է: Նոյն պատուին արժանացած են նաեւ իր կիներ, աղջիկը եւ նաւավարը: Անիկա պատ-

² Mitteilungen d. Vorderas. Gesells. 1902, 1.

³ Մեր վերոյիշեալ պատմութեան մէջ էա կը զգուշացնէ Խազիս-Արա (= Արա-Խազիս = Քսիսութրոս): Էա իբր ջրերու աստուած՝ Է նաեւ դժոխքի աստուած եւ համամասն չէ Սադուրնոսի = Քրոնոսին: Հաւանաբար Բէլ կրնար = Քրոնոս դրովի: Բէլը իսկապէս Զեւսին կամ Եւրիպիդէին հաւասար է:

⁴ Սար = 3600, այսինքն 60x60-ի:

ւիրեց անոնց նաեւ Բաբելոն վերադառնալ. եւ անոնք պէտք է հանէին Սիբբարի մէջ թաղուած գրութիւնները եւ պիտի հաղորդէին մարդոց: Այն տեղը, ուր նաւը իջած էր, հայոց քովն էր:

Երբ անոնք զայս լսեցին, աստուածներուն զոհեցին եւ դէպ ի Բաբելոն գացին ոտքով: Լերան վրայ նստող նաւէն սակայն դեռ կտոր մը մնացած է Կորդուներուն լերան վրայ եւ շատեր անկէ մարմարածեւ կը կտրեն եւ իբր հիւանդութեանց դէմ պաշտպանելու միջոց կը գործածեն: Այսպէս եկան անոնք դէպի Բաբելոն, պեղեցին Սիբբարի արձանագրութիւնները, շատ մը քաղաքներ եւ սրբութիւններ հիմնեցին եւ Բաբելոնը գաղթականութիւններով ծածկեցին»:

Ասով կը վերջանայ նաեւ Պերոսոսի յառաջ բերած բաբելական ջրհեղեղի պատմութեան վարիանդը: Հարկաւ բաբելոնեան ջրհեղեղի երեք օրինակներն ալ իրարմէ քիչ ու շատ կը տարբերին, բայց անկասկած անոնք իրարու հետ ներքին սերտ առնչութիւն ունին եւ միեւնոյն խնդրին շուրջ կը դառնան:

Մենք Ս. Գրոց մէջ ալ Ջրհեղեղի միապաղաղ պատմութիւն մը չունինք. հո՛ն ալ երկու տարբեր պատմութիւններ կան Ծննդոց Գրոց 2. եւ է. գլուխներուն մէջ: Մենք այդ երկու պատմութիւնները դէմ առ դէմ պիտի դնենք, որպէս զի իւրաքանչիւր ընթերցող տեսնէ զայն:

ԳԻՐՔ ԾՆՆԴՈՅ ԳԼ. 2.

18. Բայց քեզի հետ ուխտս պիտի հաստատեմ եւ տապան պիտի մտնես դուն եւ քու որդիքդ եւ կիներդ եւ որդիներդ կիներդ քեզ հետ:

19. Եւ ամէն անասուններէն, ամէն մարմինէն, ամէնէն ԵՐԿԵՐԿՈՒ հատ տապան պիտի բերես, որ քեզի հետ ողջ մնան, արու եւ էգ ըլլան անոնք:

20. Թռչուններէն իրենց տեսակին պէս եւ ընտանի անասուններէն իրենց տեսակին պէս, ամէնէն երկերկու հատ քեզի պիտի գան ողջ մնալու համար:

21. Եւ դուն ա՛ռ քեզի ամէն ուտելիք, որ կ'ուտուի եւ քովդ ժողվէ, որ քեզի եւ անոնց ուտելիք ըլլայ:

22. Եւ ըրաւ Նոյ Աստուծոյ իրեն պատուիրածին պէս, այնպէս ըրաւ:

ԳԻՐՔ ԾՆՆԴՈՅ ԳԼ. Է.

1. Եւ Տէրը ըսաւ Նոյին դուն քու բոլոր տունովդ տապան մտիւր, ինչու որ այս դարուս մարդոց մէջ դուն արդար երեւցար ինծի:

2. Ամէն մաքուր անասուններէն քեզի ԵՕԹՆԱԿԱՆ հատ առնես, արու եւ էգ:

3. Երկինքի թռչուններէն ալ եօթնական հատ առնես՝ արու եւ էգ, բոլոր երկրի վրայ անոնց սերունդը ողջ պահելու համար:

Եւ այլն:

5. Եւ Նոյ Տիրոջ պատուիրածին պէս ըրաւ ամէն ինչ:

Չեմ ուզեր աւելի մանրամասնօրէն խօսիլ այս խնդիրներու մասին, քանի որ այսօր քանն ալ բաւական է գաղափար մը կազմելու, թէ Ս. Գրոց ջրհեղեղի պատմութիւնը անվիճելի կերպով մեծ նմանութիւն ունի բաբելականին եւ թէ Ս. Գրոց մէջ ջրհեղեղի երկու տարբեր վարիանդներ կան: Այս վերը յառաջ բերուած երկու տարբեր պատմու-

թիւներէն երկրորդը ջրհեղեղի տեւողութիւնը հետեւեալ կերպով կը հաշուէ. (Գիրք. Ծննդ. է. 4) «Քառասուն օր եւ քառասուն գիշեր անձրեւ պիտի բերեմ» (Անդ. 12) «Եւ երկրի վրայ քառասուն օր եւ քառասուն գիշեր անձրեւ եկաւ» (Անդ. 17), «Եւ երկրի վրայ քառասուն օր ջրհեղեղ եղաւ»: Ուրեմն 40 օր ջրհեղեղը տեւած է ըստ այս պատմութեան. սակայն Նոյի տապան մօտեւէն մինչեւ անկէ դուրս ելնելը աւելի երկար տեւած է: Ծննդոց Թ. 6. եւ շարունակութեան համաձայն՝ Նոյ առաջին անգամ ջրհեղեղի դադրելէն ետքը ագռաւը կ'արձակէ, ապա աղաւնին, որ նստելու տեղ չգտնելով կը վերադառնայ. 7 օր ալ կը սպասէ եւ կրկին անգամ կը խաւրէ զաղաւնին, որ այս անգամ ձիթենիի ճիւղով մը կը վերադառնայ. ապա 7 օր ալ կը սպասէ եւ երրորդ անգամ բաց կը թողու զաղաւնին, որ այլ եւս չվերադառնար. եւ անկէ ետքը ինքն ալ նաւէն կ'ելլէ: Ուրեմն Նոյ նաւի մէջ մնացած է $40+3\times 7=61$ օր:

Մինչ ջրհեղեղի Բ. պատմութիւնը անոր սկզբնաւորութիւնը կը դնէ՝ Նոյի կենաց 600-րդ տարւոյն երկրորդ ամսուն 17-րդ օրը (Գ. Ծննդ. է. 11), ապա ջուրերը երկրի վրայ կը բարձրանան ո՛չ թէ 40, այլ 150 օր (Ծննդ. է. 24), 7-րդ ամսուն 17-րդ օրը՝ տապանը կը նստի լեւան վրայ (Գ. Ծննդ. Ը. 4). ջուրերը հետզհետէ կ'իջնան եւ 10-րդ ամսուն առաջին օրը լեռներուն կատարները կ'երեւան (Գ. Ծննդ. Ը. 5), երկիրը կը ցամքի Նոյի կենաց 601-րդ տարւոյն առաջին ամսուն առաջին օրը (Գ. Ծննդ. Ը. 13), իսկ երկիրը բոլորովին կը չորնայ Նոյի 601-րդ տարւոյն երկրորդ ամսուն 27-րդ օրը, երբ Նոյ Աստուծոյ հրամանով նաւէն կ'ելլէ (Անդ. 15, 16): Ըստ այս պատմութեան ալ ուրեմն՝ Նոյի տապան մօտեւէն մինչեւ անկէ ելլելը ո՛չ թէ 16 օր, այլ 1 տարի 10 օր տեւած է:

Ս. Գրոց մէջ եղած Ջրհեղեղի երկու տարբեր պատմութեանց ի մի ձուլուելուն առաջին անգամ ուշադիր եղած է 1753-ին, Լուդովիկոս ԺԴ.-ի անձնական բժիշկ եւ ջերմ կաթոլիկ հաւատացեալ Ժան Ասգրիւկ: Անկէ ետք Ս. Գրոց աղբիւրներու պատմական-բանասիրական ուսումնասիրութիւնը հսկայաքայլ առաջ գացած է, մանաւանդ անցեալ դարու վերջին քառորդին մէջ եւ այսօր ասորա-բաբելական արձանագրութիւնները բռնաւ կասկած չեն թողուր Ս. Գրոց տեղեկութեանց պատկառելի հնութիւն մը ունենալու մասին:

Փրոֆ. Ս. Էօզլի իր «Ս. Գրոց եւ Բաբելոնի շուրջ մղուած բանավէճը, Կրօնա-պատմական բանախօսութիւն մը» (Der Kampf um Bibel und Babel, այն religionsgeschichtlicher Vortrag. երրորդ տպագր. Լայփցիկ, 1903) գիրքին մէջ համեմատելով ջրհեղեղի բաբելոնեան բնագիրը Ս. Գրոց պատմութեան հետ կ'ըսէ վերջնոյս համար, որ «ան Միաստեւածութեան գաղափարին մաքուր արտացոլումն է: Ջրհեղեղը այլեւս աստուածներու կոյր բարկութեան արդիւնք չէ, այլ կրօնա-բարոյական պատիժ մը, արդարութեան եւ ջերմեռանդութեան աստուածային վարձատրութիւն մը»:

ՏՕՔԹ. 3. ԹՕՓՃԵԱՆ

Բերա - Կ. Պոլիս, 1906

(Շար. 4)